సామగానం

—విని...ఏమీ చెప్పకుండా ఊరుకున్నాను... వెళ్లి పోయినాడు.

మరునాడు మళ్ళా వచ్చి...ఆ సంగతే చెప్పాడు. నవ్వి వేళాకోళం చేశాను...

మూడోనాడు... సగం విని... మొగం వాచేటట్లు చివాట్లు పెట్టి పంపించాను.

అంతకన్నా ఏమిటి చేయడం?...అసలు అందులో ఏముంది, ఒకరు ఆర్చేందుకూ, తీర్చేందుకూ?

కలలు ఎందుకువస్తాయి?...తిన్నతిండి సరిగా అరగనప్పుడు, అమాంబాపతుగానూ...ఎదురురొమ్ముమీద చేతులు వేసుకు పడుకుంటే...ప్రత్యేకం భయంవేసేట్టుగా...కలలు ...వస్తాయని ఆబాలగోపాలమూ తెలిసినసంగతి...

కలలో — ఏమేమి వస్తాయి?...ఎవడి అదృష్టము వాడిది ... అందలం ఎక్కినట్లుగానూ ... ముక్కు మన్ను కాకుండా క్రింద బోర్లపడినట్లుగానూ ... అనుకున్నవన్నీ... అయే యోగ్యత లేకపోతే...ఆ కోరికలన్నీ మనసులో వెనుక పీటీని నెమరునపడి...అవి మనకు అంతుచిక్కని ధోరణిలో అల్లా, యిల్లా కలల్లో చిగిరిస్తాయి...ఇది, నా మతంకాదు; మనకన్న కొమ్ములు తిరిగినవాళ్ళు...ఎన్నో ఢక్కా మొక్కీలు తిన్నమీదట తేల్చిన...సిద్ధాంతం...

కలలకు అర్థం ఏమిటి?...ఒక టేమిటి, కోటి :— చెప్పే వాడి తాహతునుబట్టి ఎన్ని చిలవలు పలవలయినా అల్ల వచ్చును...అవి నిజమవుతాయా? ఏమో, ఎవరు చూసి వచ్చారు?...అవవచ్చు...కాకపోనూ వచ్చును ... తెల్లవార గట్ల వచ్చినవి చాలావరకూ అయితీరుతవని...పెద్దవాళ్ళు చెపుతూంటారు ... కాని, నికరంగా అయి తీరవలెనని శాసనంలేదు ... నాకుమాత్రం ఎంతమాత్రనూ నమ్మకం లేదు...

లక్ష్మయ్యకు ... మొదటిరోజున కలవచ్చినప్పుడు... నిదుర లేచేటప్పుడు అంతా పూర్తిగా జ్ఞాపకంలేదట కాని... ఆ మనిషి... అప్పటికీ కళ్ళకు కట్టినట్టుగా ఉన్నది ... ఇక రోజూ...ఆరోజు వచ్చినకలే, వీసపాలన్నా మార్పు ఏమీ లేకుండా! —

ఆమె ఎక్కడో ఎరుగున్న మొగమే, కాని పోల్చుకో లేదు—ఎరుగుండటమంటే...రోజూ నిదురలో కలసిమెలసి

ఉంటూాండటం చేతనా అంటే, అదికాదట, మొదటిసారి కనబడి నప్పటినుంచీ... అలాగే తోస్తూన్నదట...

ఏలా ఉంటుంది? — ఏమో, ఇలా, ఇలా అని ప్రత్యేకం చెప్పదగినదేదీ కనపించదు ... అందరు ఆడవాళ్ళ లాగానే ఉంటుంది...కాని...ఏదో మొత్తానికి ఉండి ఉండాలి, ఇదీ అని చెప్పలేక పోతున్నాడు కాని...

పోనీ...ఆఖరుకు...విధవా ... సధవా? — ఆమాత్రం అన్నా...చెప్పగలడా?...ఏమో అదీ అనుమానమే ఎందు చేతనంటే...తలకట్టు ఉన్నదన్నమాటే కాని...ఇంక యితర పునిస్త్రీ లక్షణాలేమీ లేవు ... అంటే ... మామూలుగా... మెళ్ళో ...పుస్తెలూ, పూసలూ...కాళ్ళకు మట్టెలూ ... ముఖానా...చేతులకు ఉన్నవీ అంటే... అవి యీకాలంలో అందరికీ ఉంటున్నవి. అందువల్ల ఛప్పున ఫలానా అని చెప్ప డానికి వల్లకాదు...కాని మొత్తానికి నిగ్గుతీస్తే పునిస్త్రీ అనడంకన్న...

సరే...అయితే...పోనీ ఒకటనుకుందాం. ఒక్కొక్క ప్పుడు జాతకంలో అలాటివి అంటూ వుంటే... ప్రత్యక్షంగా జరగకపోయినా... యిలా, ఆదోషం అంతటితో శాంతించ డానికి...అవడమూ కద్దు. అలాంటి దేమన్నావుందా? ... లేదు, నిక్షేపంలాంటి జాతకము!

మరి... ఇప్పుడు ఏమిటి చేయడం?

చేయడానికి ఏం వుంది, వాడి ముఖం కాకపోతేను... కలలోకి...ఎవరో పనీపాటాలేకుండా వస్తూాంటే...ఏం మునిగి

పోయింది ? వచ్చేదానికి బుద్ధిలేకపోతే...లక్ష్మయ్యకు ఏండ్లు వచ్చిన సంసారి...వీడికన్నా వుండవద్దూ ?

వింటే ఎవరన్నా ఏమనుకుంటారు ? - నాతో తప్ప ఎవరితోనూ ఈ సంగతి చెప్పలేదు...అయితేమాత్రం ఒరిగిందేముందీ ?...ముక్కు మూతీ మూసుకు కూర్చోకుండా ? - నాతో కాదు ... బ్రహ్మదేవుడితో చెప్పినా ... ఆరుస్తాడా - తీరుస్తాడా ?—

ఇప్పుడు ఏం చేయాలి ? - అదిగో, ఆ వెర్రివేషాలే కూడదన్నది ! ఏమిటి చేసేది ? - ఏం చేయాలని అభిప్రాయం ? -

ఎవరో ? - ఏలా తెలుస్తుంది ? ముప్పైమూడుకోట్ల జనాభా...జీవించినదే ఉంటూంటే...ఎక్కడని, ఏ దేశంలో అని...విచారించడం ? యిప్పటిదే అని మాత్రం ఏలా ?... ఏయుగంనాటిదో...ఎందుకు కాకూడదూ ?...

—ఎన్ని చెప్పినా లాభంలేదు. ఏలాగైనా ఆమె ఎవరో...కంటపడేదాకా...ఇంకో ఆలోచనేలేదు ... ఏమీ మనస్సుకు ఎక్కడంలేదు...

సరే...కర్మంజాలక...ఆలాటి ఆడది అంటూఉండి... ఛప్పన్న దేశాలూ గాలించగా ఎక్కడో కనబడిందే అనుకో... అప్పుడు ఏమిటిరా...? - అప్పటిమాట అప్పుడు చూసుకో వచ్చును...ముందు కనబడటం అంటూ వుండనీ...

మన ఊళ్లో... తెలిసినంతవరకూ...ఊహుఁ...ఎక్కడా ఆలాటి ఆమె తగులలేదు...నీలాటి రేవులూ...సర్కారు

భావులూ ... అక్కడ కాపలా వేయడం ... తెల్లవారగట్లనే లేచి రోజుకు ఒక్కొక్కపేట చొప్పున... తెల్లవారేలోపున గస్తీ తిరుగుతూ ... ఇంటిముందర ఊడ్చి నీళ్ళు జల్లుతూ ముగ్గు వేసే ... వితంతువులను పరకాయించి చూడటం ... ఇంకా ... ఏకాదశినాడు, గుళ్ళల్లోనూ ... హరికథలూ వీధినాటకాల దగ్గిర ... కార్తీక స్నానాలూ, మాఘ స్నానాలూ...పర్వాలప్పుడు సముద్రానికీ...వీలయినంతవరకు శక్తివంచన లేకుండా...చూసి ... అక్కడకు ... అక్కడ యిక లాభంలేదు అని తేల్చుకున్నాడు...చూడటం అంటే...బయట కనబడినవాళ్ళనే కాని...యింటి యింటికీ వెళ్ళి...' ఏమండీ మీ యింట్లో.. ఇలాంటి వితంతు వెవరైనా ఉన్నారా ?... చూడాలి, పనుంది...ఉంటే దయచేసి ఒకమారు యిలా పిలుస్తారూ, మీరు, రోజూ కలలోకి వెళుతున్నారే, ఆతడు, మిమ్మల్ని వెదుక్కుంటూ వచ్చాడు...' అని అడగడానికి వీలున్నట్టయితే...క్షుణ్ణంగా చెప్పవచ్చును...ఆ ఊళ్లో ఆమె లేదూ, అని...

తిరిగి...తిరిగి...కొన్నాళ్లకు దానితో దిమ్మతిరిగి... బుద్ధివస్తుందేమో ననుకున్నాను. కాని, లక్ష్మయ్యది, రాక్షస సత్వం! మూటాముల్లే కట్టుకుని బయలుదేరుతా నన్నాడు దేశంమీదికి ... ఉషకు ... అనిరుద్ధు డెవరో ముందు తెలుసునా ?...పోనీ మన కెందుకు అని...ఎవడో వెధవాయ కలలో కనపడినాడు అని ఊరుకుందా ?...ఏం, మనం మటుకు తక్కువ తిన్నామా ?...ఏం లోటూ, తిరిగేందుకు సత్తువ వున్నది...

తిరగడానికి సత్తుగా వున్నది ఎందుకు మానుకోవాలీ?...ఏదో అమీ తుమీ తేలకుండా?...పట్టుబడితే...దాని సంగతేదో తేలకుండా నిదురపోవడమేనా?–

లక్ష్మయ్య ... ఆలా దున్నపోతులాగా కాకుండా కొంచెం చిన్నవాడైనట్లయితే...ఎప్పుడూ యిలాటి వెధవ వేషాలు వేయవుగద – వెయ్యవుగంద...అని పట్టుకు దవడ వాయగొట్టి వుందును...కాని, యిప్పు డేం చేయడం...నానా గడ్డీకరచి ... బ్రతికివున్నన్నాళ్లూ పొట్టకుకూడా సరిగా తిన కుండా వీ డేదో ఉద్ధరించుతాడని ... లప్పంతా వీడికే కట్టి పోయిన...ఆ తండ్రిముండావాడిని మనసులో ఛెడామ్డా తిట్టి...నీ కర్మానికి ఎవరు కర్తలు?, అనుకుని...సరే పోయిరా ...ఏఊరు వెళ్లినా, ఈ పంపిణీమీదనే వెదకుతూండు...కాక పోతే...పోనీ, నీకు చేతనైనట్టుగా భోగట్టాచేయి...వచ్చే టప్పుడు వట్టిచేతులతో మాత్రం రాక; పుల్లాయ వేమవరం వెళ్లినట్టుగా. ఎందుకన్నా మంచిది' కొంత దైవసహాయ్యం కూడా వుండాలి కనుక, బయులుదేరేనాడు సత్యనారాయణ వ్రతమూ వెంకటేశ్వరులకు దీపారాధనా చేసుకుని...కోరిక ఫలిస్తే ఏటేటా ఆలా చేసుకుంటూంటానని ... ఇద్దరమూ కలిసి కొండకు వస్తామని మొక్కుకో...'

సరే...నేను చెప్పవలసినవన్నీ చెప్పాను...'క్షేమంగా వెళ్లి లాభంగా రా...ఎన్నడన్నా ఓ ఉత్తరంముక్క...నీకు తీరికవుంటేసుమా ... రాసిపారేస్తూ ఉండు ...' ఇలా, పైకి సామంగానే అని...సాగనంపాను:

ఇంకో యావ ఏం లేదు గనుకనా, ఎప్పుడూ అదే జ్ఞాపకం ఉండడానికి ?...ఎవడన్నా ఎరుగున్నవాడు అప్పుడప్పుడు...లక్ష్మయ్యా ఈమధ్య ఎక్కడా కనిపించడం లేదేం... ఎక్కడికి వెళ్ళాడు...ఎందుకు ?'...యిలాంటి బారవ-ప్రశ్నలు వేసినప్పుడుమాత్రం ... 'లక్ష్మయ్యా అవస్థ...నా ఊహాలో కళ్ళకుకట్టేది ... వాడినీ, రైలులో పక్క కూర్చున్నవాళ్లు యిలాంటి ప్రశ్నలే వేస్తారు...ఎక్కడికి ?—సరే ఏదో ఫలానా ఊరికి! ఏంపనిమీద...బంధువు లెవరన్నా వున్నారా...ఏమని సమాధానం చెపుతాడు ?...కలలో ఎవరో సకేశి కనబడ్డది ఆవిడ కంటబడటంకోసం బయలుదేరానని. . .నిజం చెపుతాడా? ...విన్నవాళ్లు చెప్పోపాటి పుచ్చుకుంటారు; పై స్టేషను రాగానే...ఆ పెట్టెలోనుంచి దింపుతారు. దిగనంటే పోలీసును పిలిచి...పిచ్చివాడని...అతనికి అప్పగిస్తారు...ఏమీ జవాబు చెప్పకుండా ఊరుకుంటాడా – వీడి కెంతనిక్కు! అని ఒకడు, ఏం చూసుకుని అంతపొగరు? అని యింకొకడు ... వీడేం ఆకాశంనుంచి దిగివచ్చాడా ... మాట మాట్లాడడానికే అంత యిదా ? ... అని కార్పణ్యంతో ... చేతనైనంత వరకూ నాలుగు వైపులనుండీ కాల్చేచూపులు చూసి ... ఆ తరువాత ఎలుకమీద, పిల్లిమీదా పెట్టి, ఏదో లోకాభిరామాయణంగా...మాటలతో చంపేస్తారు. ఎటైనా కంఠానికే పట్టుకుంటుంది: సరి ... ఆ అవస్థ ఏలాగో తప్పించుకుంటాడు... అన్నీ...లౌక్యంగా ... అబద్ధాలే ఆడి ... అంతటితో గడచి బయటపడతాడా? — అడుగడుగుకీ ఎవరి

వంకన్నా — పరాకున ఒకసారికి రెండుమార్లు చూస్తే పక్కను తోడుగావుండే ఏ ముసలమ్మ అయినా అది చూడటం సంభవించెనా ... 'ఏం ... నీకేం పోయేకాలం వచ్చింది? ఎందుకూ దానివంక అలా ఉరిమి ఉరిమి చూస్తావు... నీ గుడ్లు పీకించేస్తాను చూసుకో...నలుగురినీ పిలిచి నోట గడ్డిపెట్టిస్తాను...ఏం ... నీకు దానిలాంటివారు లేరూ? తల్లీ తోడూ అంతా తగులబడి పోయిందా? కళ్లు ఊరుకుండకపోతే...యింతకారం సన్నగా తాల్చికొట్టుకో'... యిదే వరుసను యక్షులూ, పక్షులూ అడలిపోయేట్టుగా ... తిట్టి తిట్టి ... ఏమిటో అని చోద్యం చూడటానికి పోగయిన వారు నలుగురూ నాలుగు మాటలూ అని ... మరీ కర్మం తప్పిజారితే...సున్నంలోకి ఎముక లేకుండా...పాపం...అంతా తలుచుకుంటే, నవ్వు వచ్చేది — కోపమూ వచ్చేది ... జాలీవేసేది ... యిదంతా బయటకు పొక్కనీయకుండా ... వాడి యోగక్షేమం అడిగిన వాడితో 'ఏమో లక్ష్మయ్య నాకూ కనబడటంలేదు - కనబడి చాలా రోజులయింది-' అని టూకీగా జవాబు చెప్పి తప్పించుకుంటూ వుండేవాడిని...నిజానికి అంతేకూడాను: ఎక్కడ తిరుగుతున్నాడో, ఏం అఘోరిస్తున్నాడో...వాడి అజాపజా తెలియలేదు.

ఎక్కడికి పోతాడు?...ఏమౌతాడు, రేపీపాటికి యిల్లూ యిల్లాలూ ఎక్కడవున్నారా అని మళ్లా వెదుక్కుంటూ రాడూ?...

అలాగే...రానే వచ్చాడు.

కనబడటంతోనే ... అంతదూరాన్నుంచే ... 'ఏంరా, ఏమైంది? — కాయా పండా?' అని పొల్లుకేకగా పలుకనించాను. లక్ష్మయ్య దగ్గరకువచ్చి...నాచేయి పట్టుకుని... నింపాదిగా' చెప్పాలి...యింటికి వెళుదామురా' అని మెల్లగా అన్నాడు: కనబడ్డదా లేదా...ముందు, ఆ సంగతి చెప్పు తరువాత, భారతమంతా కానిద్దువుగాని...అని, చెప్పేదాకా... అక్కడే నిలవేశాను.

లక్ష్మయ్య, నదురుడుగా...తల ఊగించాడు. 'ఉహుం ఆలా కాదు, నోటివెంట చెప్పు'మని సాగదీసి, 'అవు'నని పించాను.

'కనబడిందన్న మాటేనా?'

'ఆహా'

'ఎక్కడ?'

'కనబడిందిగా...ఎక్కడన్నైతేనేం'.

'అడిగినది ఒకటీ...చెప్పేదొకటీనా?'

'చెపుతూంటెనిగా!'

'ఏమిటి, నీ ముఖం! అంత అంతఃపురాంగన అయి... ఆమె పేరే...యీ పాపాత్ముడు వినడానికి వీలులేకపోతే... పోనీలే...ఇక్కడనే పుట్టికట్టుకు ఊరేగు...'

'అదికాదు...చెప్పడానికి సిగ్గవుతూంది'.

'ఏం...అచ్చంగా కోతిలాగా వుందా?...'

'ఎబ్బె!...చెపితే...నేను వెర్రివాడ ననుకుంటావేమో నని భయం. అంతే కాని...'

'—అది ఏనాడో నీకు వుండవలసింది: ఉంటే యిందాకా వచ్చేదా వ్యవహారం ?... యింకా నీకు అడుపూ ఆజ్ఞా ఏమిటి ?– చెప్పు–'

'చెప్పనా...'

'పోనీలే మానేయి...'

'ఎవరూ కారు...నా భార్యే !'

లక్ష్మయ్యవంక...నిలువు గ్రుడ్లువేసుకు చూశాను : ''వాడికా, నాకా, మతిపోయింది!'

'అందుకనే, నీవు నమ్మవనే ... చెప్పడానికి సందేహించింది !...కాళ్లు బలపాలుకట్టేట్టుగా ... యిన్నాళ్ళనుంచీ తిరిగి...విసుగెత్తి...నాలుగురోజులపాటు యింటిపట్టున వుండి, మళ్లా బయలుదేరుదామని...నిన్న సాయంకాలం మెయిలులో వచ్చాను. ఇంటికి చేరుకునేటప్పటికి కనుచీకటిపడుతూ వుంది ...మా ఆవిడ తలుపుతీసింది...నా కళ్ళను నేను నమ్మలేక పోయినాను. మొదట, ఎప్పుడూ, అదే పలవరింత కావడం చేత...అలా భ్రమపడుతున్నానేమో అనుకున్నాను; కాదు. మా యిల్లాలే : తలంటిపోసుకున్నది కాబోలు...అందుచేత నిరాభరణసుందరి. ఒళ్లు తుడుచుకుంటూన్నదో ఏమో, నా పిలుపు వినబడేటప్పటకి చప్పున – ఎదురుగుండా వంకెను నా మల్లుపంచె కనబడితే అది చుట్టుకువచ్చినట్లుంది...ఏమైతే నేం...మూడుమూర్తులా...నా కలలో అంతకాలం కనిపించింది ...ఆ మూర్తే...నాకు సందేహం ఏమీ లేదు : మనసు

యిన్నాళ్లనుంచీ పడిన యాతన గడచి గట్టెక్కినందుకు... శాంతిగా, దానిలో అది 'అమ్మయ్యా !' అనుకుని ఊరడిల్లింది ...ఆమెను చూచినకొద్దీ...నా గుండె కుదుటపడింది...మా ఆవిడకు, నా గొడవంతా ఏం తెలుసునూ పాపం...'ఏమిటండీ ...అలా చూస్తారూ' అని రెట్టించుతూ నన్నూ, నా వాలకం చూసి తెల్లబోవడం మొదలుపెట్టింది...'ఏమీ లేద'ని ఆమెకు నచ్చచెప్పేటప్పటికి రాత్రి తాతలు దిగివచ్చారు...' అని ముగించాడు లక్ష్మయ్య.

నాకు లోపల నవ్వు ఆగడంలేదు...కాని, పైకి తొణక కుండా...

'అయితే...పెద్దచిక్కే వచ్చిందే' అన్నాను.

'ఏం అన్నాడు ఆదుర్దాగా...'

'అవును, నీవు ఇకనుండి ఎవరితో చేయడం కాపురం ?...'

'అంటే...'

'ఇంటావిడ అనుకుంటే...మనసు ఒప్పదు, కాదను కుంటే...అలాటి కానిపని చేయడానికి...నీలాటి శ్రోత్రియుడికీ ...మనసు ఒప్పదు... చూస్తూ చూస్తూ రండాగమనం...'

'అప్రాచ్యపుమాట యిలాటిదేదో అంటావనే అను కున్నాను...అన్నంతపనీ చేశావు...'

'అన్నంతపనీ చేస్తే ... నీవు యిన్ని ఆటలు ఆడే వాడవా ?...ఒళ్లుపొగరు కాకపోతే...ఊఁ...'

లక్ష్మయ్య తల వంచుకుని ఒక టేపరుగు. ఈ అక్కనుతో రేపు భోజనానికిమాత్రం పిలవడు: వ్రతం ఎలాగూ చేస్తాడు మళ్లా, కోరిక ఫలించినందుకు. చేయకపోతే ఎక్కడ పడవ మునుగుతుందో అని భయంకాదూ !—

...'.
లోచించాలి ...
స్తుందని ఎలా? ...
ందు చేత నీ'ఓం'